

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

DANMARKS NATIONALBUDGET FOR ÅRET 1949.

Med en vis ret er det blevet hævdet, at Nationalbudgettet er årets betydningsfuldste økonomiske publikation. Om det er det, kommer selvfølgelig an på, hvad man lægger vægten på. Men, givet er det, at denne fornyelse inden for vor statistisk-økonomiske litteratur har fået og vil få stor betydning for dagens politiske drøftelser og handlen.

Værket falder i to dele, en første, der giver en mere almindelig oversigt; som naturligt er, er denne i år sat i forbindelse med vort langlidsprogram; ligeledes er der selvsagt kommet nogle bemærkninger om Marshallhjælpen og dens betydning. Ellers indeholder denne del det samme som 48-årgangen. D. v. s. der gives en oversigt over den internationale baggrund, over vor udenrigshandel og udenlandske betalingsforhold. Man går derefter over til en omtale af de konjunkturelle udsigter herhjemme, herunder selvsagt først og fremmest arbejdsmarkedsforholdene, forventningerne til investering, forbrug og opsparing. Man giver således en talmæssig beskrivelse af indeværende års forventede økonomiske kredsløb, målt i makrostørrelser.

Anden del giver de specielle oplysninger om de enkelte fag lige fra landbrug til rengøring.

Overalt baserer man forventningerne på et så nøje kendskab som muligt til fortiden. Budgettet søges baseret på nyeste regnskabstal.

Imidlertid har vi ikke noget fuldstændigt nationalbogholderi. Hvad vi har, er nogle spredte data. Visse er vel funderede, andre er ganske ufuldkomne. Helt nøjagtige tal har man vel næppe på noget område, men f. eks. offentlige finanser, indførsel og udførsel kendes dog så nøjagtigt, at man med fuld trykthed kan regne med disse som sikre størrelser. Men så snart vi kommer til investering, produktion eller forbrug bliver det betydeligt mindre sikkert, selv om vi også har viden om enkelte dele, som kun er behæftet med ringe usikkerhed. Om den private opsparing ved vi praktisk taget intet; den må man slutte sig til ad anden vej, om det nu ellers kan lykkes.

Man ved, at der findes visse relationer mellem de enkelte størrelser, f. eks. har man $\text{Nettoinvestering} = \text{Dansk Opsparing} + \text{Underskud på Betalingsbalancens løbende Poster}$, eller man har: $\text{Bruttonationalprodukt} \div \text{Afskrivninger} \div \text{Vedligeholdelse} + \text{Overførseler fra det Offentlige til Borgerne} \div \text{Forbrugsafgifter} \div \text{Selskabernes Indkomster} + \text{Udbetalte Dividender fra Selskaberne} = \text{Den samlede personlige Indkomst}$. Hvor tal findes, søger man at indsætte sådanne. Kender man alle størrelser, kan ligningerne tjene til kontrol på, om den statistik, man har til rådighed, også er rigtig. Imidlertid må man i almindelighed give

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

DANMARKS NATIONALBUDGET FOR ÅRET 1949.

Med en vis ret er det blevet hævdet, at Nationalbudgettet er årets betydningsfuldste økonomiske publikation. Om det er det, kommer selvfølgelig an på, hvad man lægger vægten på. Men, givet er det, at denne fornyelse inden for vor statistisk-økonomiske litteratur har fået og vil få stor betydning for dagens politiske drøftelser og handlen.

Værket falder i to dele, en første, der giver en mere almindelig oversigt; som naturligt er, er denne i år sat i forbindelse med vort langlidsprogram; ligeledes er der selvsagt kommet nogle bemærkninger om Marshallhjælpen og dens betydning. Ellers indeholder denne del det samme som 48-årgangen. D. v. s. der gives en oversigt over den internationale baggrund, over vor udenrigshandel og udenlandske betalingsforhold. Man går derefter over til en omtale af de konjunkturrelle udsigter herhjemme, herunder selvsagt først og fremmest arbejdsmarkedsforholdene, forventningerne til investering, forbrug og opsparing. Man giver således en talmæssig beskrivelse af indeværende års forventede økonomiske kredsløb, målt i makrostørrelser.

Anden del giver de specielle oplysninger om de enkelte fag lige fra landbrug til rengøring.

Overalt baserer man forventningerne på et så nøje kendskab som muligt til fortiden. Budgettet søges baseret på nyeste regnskabstal.

Imidlertid har vi ikke noget fuldstændigt nationalbogholderi. Hvad vi har, er nogle spredte data. Visse er vel funderede, andre er ganske ufuldkomne. Helt nøjagtige tal har man vel næppe på noget område, men f. eks. offentlige finanser, indførsel og udførsel kendes dog så nøjagtigt, at man med fuld tryghed kan regne med disse som sikre størrelser. Men så snart vi kommer til investering, produktion eller forbrug bliver det betydeligt mindre sikkert, selv om vi også har viden om enkelte dele, som kun er behæftet med ringe usikkerhed. Om den private opsparing ved vi praktisk taget intet; den må man slutte sig til ad anden vej, om det nu ellers kan lykkes.

Man ved, at der findes visse relationer mellem de enkelte størrelser, f. eks. har man $\text{Nettoinvestering} = \text{Dansk Opsparing} + \text{Underskud på Betalingsbalancens løbende Poster}$, eller man har: $\text{Bruttonationalprodukt} \div \text{Afskrivninger} \div \text{Vedligeholdelse} + \text{Overførsler fra det Offentlige til Borgerne} \div \text{Forbrugsafgifter} \div \text{Selskabernes Indkomster} + \text{Udbetalte Dividender fra Selskaberne} = \text{Den samlede personlige Indkomst}$. Hvor tal findes, søger man at indsætte sådanne. Kender man alle størrelser, kan ligningerne tjene til kontrol på, om den statistik, man har til rådighed, også er rigtig. Imidlertid må man i almindelighed give

afkald på denne kontrol, fordi man må være glad, hvis man overhovedet er i stand til at sætte så mange kendte størrelser ind i ligningerne, at der ikke bliver flere ubekendte end ligninger.

Allerede på regnskabsstadiet synes der at kunne rejses alvorlige statistiske indvendinger. Imidlertid skal man vist ikke tage den slags indvendinger alt for højtideligt. Nogle statistiskere er tilbøjelige til at fremhæve de store krav, der skal opfyldes, for at man med nogenlunde sikkerhed kan udtale sig om en statistisk relation. Imidlertid er dog et spinkelt underbygget udsagn bedre end intet udsagn og bedre end et slet ikke underbygget udsagn (også kaldet *pure theory*). Vi må ikke glemme, at vi har stor brug for oplysninger på dette område; og det må dog være bedre at have en tælleprås til rådighed end at handle helt i blinde. Det er vel iøvrigt sandsynligt, at selve det årlige arbejde med nationalbudgettet og de krav, dette stiller til vor statistik, efterhånden vil gøre denne bedre egnet til at besvare de spørgsmål, nutidens økonomiske politik stiller den.

Det falder naturligt at sammenligne det danske nationalregnskab med det norske. Der er tydelig forskel. I Norge har man lagt stor vægt på ligningerne; de er blevet gennemdrøftet på kryds og tværs. Her i landet har man været mindre interesseret heri, men har i stedet fået ganske anderledes velunderbyggede tal frem. For praktiske formål turde det sidste være det vigtigste; for hvad nytter de fineste ligninger, når tallene, man putter i dem, er mere eller mindre forkerte. At vi har været heldigere, hænger nok for en del sammen med, at dansk statistik nu engang er bedre end norsk.

Det spændende er imidlertid ikke så meget regnskabet som budgettet. Kun på ganske enkelte områder kan man her sætte sikre størrelser ind. Der kan være indgået handelsaftaler, bindende for hele perioden. Der kan findes lovgivning, som det er ganske usandsynligt vil blive ændret i det kommende år. Men der er ikke mange data af denne art. Ellers må man gribe til den metode, der i skolen kaldtes gætteri, men som man senere i livet anvender den bedre klingende betegnelse »slutte sig til« for. Men, her må man unægtelig støde på vanskeligheder. Desværre giver det offentliggjorte kun undtagelsesvis oplysninger om, på hvilket grundlag man har gættet. Iøvrigt må dette arbejde nødvendiggøre visse overvejelser over, hvad det egentlig er, man stræber at nå med budgettet. Regnskabet giver ikke anledning til tvivl, for vi må gå ud fra, at der er kun en rigtig virkelighed. Denne forudsætning er dog vist tilladelig, når det drejer sig om et regnskab af denne art. Men, gælder det også et budget?

Det økonomiske liv bestemmes af de mange millioner økonomiske enkeltbeslutninger. De store tals lov gør det i mange tilfælde muligt at skønne over, hvad der vil ske, med tålelig sikkerhed. Men naturen og politikken kan komme til at spille puds, der kan ødelægge ellers fornuftige skøn. Ingen kan vide, hvor stor høsten vil blive, eller hvordan fiskeriet vil falde ud.

Men, der er også de politisk bestemte størrelser. I nutiden er det offentlige organer, der bestemmer rentens højde, til en vis grad også arbejdslønnens højde. Der laves budgetoverskud eller -underskud og sluttet handelsaftaler med udlandet. Disse størrelser får stor betydning for mange andre størrelser, f. eks. investering, forbrug, opsparingens fordeling på de forskellige slags sparere o. s. v.; selve indkomsterne er således stærkt påvirkede af det politiske. Således som det også fremhævedes i 1948s nationalbudget, kan man ikke lave et budget uden at gå ud fra visse *politiske* forudsætninger. På den anden side vil de politiske myndigheder netop fastsætte disse størrelser under hensyntagen til det resul-

tat, nationalbudgettet kommer til. Det er dog dertil, man har det. Her synes at være en ring, der må give anledning til visse overvejelser.

Man kunne tænke sig, at man lavede ikke eet, men flere, nationalbudgetter, hvori der forudsattes forskelligt udfald af høsten, forskellige rentesatser, budgetoverskud på 300 mill., 150 mill., balance, underskud på 150 mill. o. s. v. Her er mange kombinationsmuligheder; i praksis måtte man selvsagt nøjes med et vist udvalg. Nationalbudgettet ville da være en slags smørrebrødsseddel, som administrationen præsenterede Rigsdagen. Den kan så vælge, om den vil have rejer eller leverpostej og ude til højre se, hvad det koster.

Det er imidlertid ikke det, man har valgt. Her bydes kun på rejer. Embedsmandsudvalget har selv valgt sig et sæt politiske forudsætninger, der formentlig ikke er langt fra, hvad man venter, at den siddende regering vil vælge eller i alt fald stile henimod.

Men, det er dog vist et spørgsmål, om det nu også er den form for budget, der giver den bedste vejledning for Rigsdagen. Valget træffes på en måde for den af embedsmændene. Den kan vælge rejerner, så ved den (måske), hvad det kommer til at koste. Den kan også forlange alt andet, men den får ingen vejledning m. h. t. konsekvenserne heraf. Det er lidt af en umyndiggørelse af Rigsdagen. Det ville være en ganske anderledes værdifuld vejledning for Rigsdagen, hvis budgettet ikke var eentydigt, men indeholdt en række forskellige forslag, hvorimellem politikerne kunne vælge.

I sin nuværende form giver budgettet et godt kursus i det økonomiske kredsløb. Udvidet til at indeholde varierende resultater alt efter hvilke politiske størrelser, der fastsættes, ville det give et kursus i virkningerne af økonomisk politik af forskellig slags. At dette ville være meget værdifuldt, er givet; men det er forståeligt, hvis udvalget viger tilbage fra opgaven.

Man kan selvfølgelig også opfatte det hele som et politisk program. Men til at udarbejde et sådant er en gruppe af embedsmænd vel egentlig ikke kompetent. Ansvar for den økonomiske politik må nu engang ligge i Rigsdagen. Og budgettet giver kun ganske ringe vejledning for føringen af en anden politik end den foreslåede.

Dette problem er ikke kommet rigtigt skarpt frem endnu. De to års budgetter er begge beregnet ud fra forudsætningen om en jævn fremadskriden, der ikke skulle nødvendiggøre nogen ny politik. Det er vel tvivlsomt, om denne forudsætning kommer til at holde stik for indeværende år. *Cassels* gamle, med 3 % om året jævnt fremadskridende samfund synes at have fået en renaissance. Men er virkeligheden sådan?

I Norge har nationalbudgettet givet anledning til stor og bitter strid. Nogle har hævdet, at når det var fastlagt, skulle det være bindende for hele næringslivet. Hvad man egentlig har ment hermed, er ikke helt let at finde ud af. Ikke engang under norsk planøkonomi er man vel kommet så vidt, at *Brofoss* bestemmer sildens vandringer. Modparten har selvsagt anset budgettet for det værste planøkonomiske djævelskab. Herhjemme er det unægtelig gået fredeligere til. Efter dansk skik har vi lempet os frem og opretholdt en behagelig og praktisk tågedannelse. Ingen ved i grunden, hvad vort budget er. Det ser ud som et budget, men er det i virkeligheden ikke et politisk program; men hvis? — embedsmandsudvalgets, koordinationsministerens eller det samlede ministeriums. Det er ikke underskrevet af nogen, heller ikke vedtaget af nogen kompetent forsamling.

Vort budget synes at være resultatet af et stort og dygtigt arbejde, hvorved

man ikke er vejet tilbage fra at foretage dristige konklusioner. Det er klart, at tallene må være behæftede med stor og meget forskellig usikkerhed. Man gør rundt om i teksten opmærksom på, at denne eller hin størrelse er særlig usikker. Over for den statistisk usagkyndige læser er denne fremgangsmåde vel også den rigtigste. For den sagkyndige er det imidlertid bedre at få at vide, hvordan man er kommet til tallene, så kan man selv skønne over dristighedens eller letsindighedens størrelse. Det ville være værdifuldt, hvis engang en af de indviede ville fortælle lidt om, hvordan man har båret sig ad med at komme frem til de enkelte tal, hvilke statistiske beregninger, der er foretaget o.s.v. Det kunne f. eks. ske i dette tidsskrift. Ved hjælp af det offentliggjorte kan vi andre ikke finde ud af det. Det ville være et tiltalende udslag af det her i landet gældende offentlighedsprincip. Og så kunne det måske lykkes at afkræfte rygten, at tallene findes efter lignende metoder, som dem, der finder anvendelse, når *the man in the street* tipser fodbold.

Det er et eksempel på politiceringen af hele vort økonomiske liv, at et nationalbudget stjæler den politiske interesse fra statsbudgettet. De er vel også et eksempel på bureaukratiseringen af vort politiske liv, at dette budget udarbejdes helt uden medvirken af Rigsdagen, og uden at denne skal vedtage eller godkende det.

De, der har ansvaret for publikationens udseende, skal have ros, fordi de har skabt en offentlig publikation med et indbydende udseende. Men, hvorfor har man glemt, at den del af en bog, der ses længst, er ryggen, og at det er praktisk, om man på den kan se, hvad det er for en bog.

Kjeld Philip.

DEN FREMTIDIGE HUSLEJEPOLITIK

Ministeriet for byggeri og boligvæsen nedsatte den 30. april 1948 et udvalg med den opgave at foretage en juridisk, økonomisk og statistisk undersøgelse af boligforholdene samt fremkomme med eventuelle forslag til lovbestemmelser angående en udvidelse af huslejekontrollen og huslejestoppet til nybyggeri og angående huslejeudligning.

Det fremgår af udvalgets betænkning, som forelå i foråret 1949,¹⁾ at der lige siden 1916 kun i visse perioder har eksisteret et frit lejemarked uden lejekontrol og begrænsning af opsigelsesretten. For hovedstadsområdet har lejemarkedet for beboelseslejligheder kun været frit fra oktober flyttedag 1934 til november 1936 og uden for hovedstadsområdet fra tidspunktet for ophævelsen af huslejenævnene (mellem 1922 og 1927) og til november 1936 samt fra april flyttedag 1939 til 1. september 1939.

Bestemmelserne om regulering af huslejen har taget sigte på at hindre urimelelige knaphedsprisstigninger for beboelseslejligheder under den i næsten hele perioden — og navnlig i krigsårene — herskende boligmangel. Sammenligner man boligrestriktionerne under de 2 krige, vil det ses, at princippet i restriktionerne — trods forskellighed i virkeområde og effektivitet — har været det samme: kontrol med huslejestigninger samt forbud mod opsigelser i det ældre byggeri (henholdsvis før 1916 og før 1939). Der har derimod kun i enkelte perioder under og efter den første krig været kontrol med frivillige overenskomster om hus-

¹⁾ Den fremtidige huslejepolitik. Betænkning afgivet af boligministeriets huslejeudvalg I af 1948. København 1949. 153 + 29 sider. — Pris: 5.00 kr.